

86

51581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 46

KÖLÖZSVÁRI NOVEMBER 1923. ÉVI XLVI. SZÁMÚ
KÖNYVTÁRA

szám.

În acest număr: Răsboiul mondial de general Averescu, Estetism politic de Octavian Goga; Presimțiri, poezie de Vasile Al. George, Intensificarea producției agricole de Ion Iacob, Cu o mică jertfă de Ion Gorun, Robii de ieri și robii de azi de Alexandru Hodoș, Cucerirea economică a Ardealului de P. Nemoianu, Gazeta rimată: Balada Spânzuratului de Pompiliu Fringhie, Insemnări: O audiență cu cântec, Controlul averilor, Fraudele dela Teatrul Național, Călătorii de studii, Subvenții, Dreptul administrativ român, Conferințele Sindicatului presei din Ardeal, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Războiul mondial

— Una din cauzele determinante —

S'a scris atât de mult și se va scrie încă și mai mult pentru a se stabili cui revine răspunderea groaznicului măcel din anii 1914—1918.

Au fost și vor fi scrieri în jurul memoriilor împăratului Wilhelm de o parte și în genul răspunsului dlui René Viviani de alta, scrieri de o vădită parțialitate; vor fi și scrieri în genul acelor de dnii Raymond Poincaré și Nitti cu năzuința de obiectivitate, vor fi colecțiuni de documente în genul publicațiilor lui Kautsky, vor fi, în fine, tot soiul de lucrări, dar cu multă probabilitate toate vor fi, pentru o bună bucată de timp, eforturi sterile, cel mult menite să netezească drumul unor cercetări mai obiective și deci mai rodnice.

Toate scrierile de până acum și cele ce vor urma, pentru câțiva ani încă, poartă și vor purta pecetea unor convingeri pornite nu din cercetări senine, ci din idei preconceptuate.

Mai dăunător încă este și faptul că ele sunt menite deocamdată a fi cetite cu idei preconceptuate.

Răspunderea este prea grea, pentru ca cei care au avut o parte cât de mică în țesătura complicată care a dus la războiu, să nu caute, fiecare, în chip mai mult sau mai puțin iscusit să o arunce în tabăra opusă.

Din acest uriaș proces, care totuși va duce odată la stabilirea adevărului istoric se degajează însă până acum un fapt netăgăduit și anume acela, că dacă nu se poate dovedi încă adevărul *deslănțuitor* al urgiei asupra lumii civilizate, și dovedi în așa chip vădit în cât să închidă discuțiunea, nu se dovedește pe de altă parte, nici că s'ar fi făcut din vre-o parte eforturi sincere și hotărâte în sensul de a-i pune, cu orice preț și cu orice sacrificiu, stavilă.

De câțiva ani — în realitate cam mulți la număr — toți jurau în numele păcii, dar în același timp toți se pregăteau pentru războiu, căci îl presimțeau și-l credeau inevitabil.

Un distins militar italian, fost atașat militar la Berlin a caracterizat cu următorul paradox, această stare a spiritelor în Germania: „Împăratul ține atât de mult la pace, încât este în stare să facă chiar și războiul pentru a o menține.“

În ultimele faze ale crizei care a precedat începerea ostilităților, un diplomat din St.-Petersburg, informând guvernul său asupra situației a spus între altele: „toți se pregătesc de războiu și am impresiunea că toți îl doresc, dar fiecare se ferește de răspunderea de slănuțării lui.“

Este incontestabil, că se prevedea războiul și că se lucra în toate țările de unii cu bună știință, de alții poate fără a-și da seamă, persistent și pe mai multe căi, în sensul de a pregăti spiritele în așa chip, încât la un dat moment un incident neînsemnat să-l facă inevitabil.

Lăsând la o parte literatura militară, care de câțiva ani rupsese mai în toate țările mari zăgăzurile profesionale, lăsând la o parte o anumită literatură, din toate țările, care sub razele patriotismului deștepta și cultiva instinctele războinice, dar chiar în acea literatură care nu este menită decât a recrea pe cetitori, nu rare ori se găsea și nota destinată a prezenta războiul nu numai ca ceva inevitabil, dar chiar ca o necesitate pentru înflorirea viitoare a propriei patrii.

Mă voi limita la un exemplu luat din o țară, considerată ca cea mai puțin doritoare de un războiu pe continent, căci nu avea nici măcar serviciul obligator pentru armată: Anglia.

Într-o năvelă, intitulată *Statuia* (*The Statue*) imprimată înainte de războiu, autorii ei: Eden Phillpotts și Arnold Bennett, relatând un consiliu de miniștri, natural închipuit, în care s'a discutat situațiunea politica externă, pune în gura primului ministru, în cursul desbaterilor, următoarele: „.....„Ceva mai mult, motive de cel mai înalt ordin ne împing să dorim războiul numai decât. Toții agenții noștri de pe continent ne spun că în momentul de față Franța ar învinge, și Franța trebuie să învingă. Armata ei este admirabil organizată pe când forțele Germaniei sunt lovite rău de o afecțiune de îngâmfare și deser-tăciune. Ministerul de războiu german a observat acest lucru și în puțini ani va curarisi această afecțiune recăștigând astfel superioritatea asupra armatei franceze. Lupta va veni mai curând sau mai târziu, și dacă va veni mai târziu, atunci Franța va pierde“..... Iar mai departe: „Nu facem decât să provocăm la un moment deosebit de favorabil pentru Franța, aliata noastră, un războiu care la urma urmelor trebuie să vină. Este adevărat că Franța nu dorește războiul, dar în cazul acesta noi putem, în calitate de observatori amicali, să judecăm mai bine ce este mai avantajos pentru dânsa. — Germania va fi nimicită, și ambițiunea ei insultătoare, rivalitatea ei neliniștitoare vor fi pentru totdeauna stăvilite. Ultimul războiu franco-german s'a dovedit a fi un profit, neîmpărțit cu alții, pentru comerțul britanic; viitorul războiu va fi la fel.“

În astfel de condițiuni, adică cu o mentalitate formată în așa mod, libertatea de acțiune a diplomației nu putea să fie decât foarte stânjenită, dacă ar fi avut sincera dorință de a cruța omenirea de o tragedie atât de sângeroasă.

Este însă puțin probabil ca o astfel de dorință sinceră să fi existat, pentru simplul cuvânt, că, poate cu rare excepțiuni, acei cari aveau o influență determinantă în acțiunea politică erau ei înșiși exponenții cei mai convinși, poate chiar promotorii acelei nenorocite mentalități. Pe de altă parte, deși se vorbea mereu de evitarea unei catastrofe, puțini erau aceia dacă au fost vre-unii, cari să fi avut viziunea proporțiunilor catastrofei.

Se credea cu siguranță că nenorocirile se vor îngrămădi asupra capului învingșilor iar învingătorii se vor alege cu o sângereare mai mult sau mai puțin dureroasă, compensată încă, în mod adecuat cu avantajele trase din victorie, cum a fost cazul cu Germania în războaiele din 1866 și din 1870, cu Rusia în războiul balcanic din 1877, cu Japonia în războiul din Manciuria 1905.

Pe de altă parte, cum fiecare se angaja în războiu nu cu speranța, dar cu convingerea că va eși învingător, îngrijorările de catastrofă erau mai mult ipocrite decât sincere.

Este greu de imaginat lipsa unor efortări hotărâte, chiar cu sacrificii nu numai morale, dar și materiale, de a evita cu orice preț războiul dacă s'ar fi putut prevedea grozăvia urmărilor ce a avut în realitate.

Dacă s'ar fi prevăzut că pierderile nu se vor mai sumă cu miile sau cu sutele de mii, ci cu milioanele, că întregul mecanism al vieții sociale la învinși ca și la învingători va fi sguduit din temelii în toate ramurile și dacă s'ar fi prevăzut mai cu seamă că însăși mentalitatea omenirii va fi atât de grav sdruncinată, încât ani și ani după războiu să nu-și poată recăpăta echilibrul, numai niște demenți ar fi putut să se lase a fi târați într'un conflict din care nu se putea eși, independent de rezultatul tunului decât cu daune și răni adânci netălmăduibile pentru multă vreme!

Dar în afară de mentalitatea formată în sensul de a considera războiul ca ceva inevitabil, se mai adaoga un curent, care nu numai că stânjenea libertatea de acțiune a diplomației în sensul umanitar de a înlătura războiul, dar o influența în sensul de a precipita lucrurile, așa încât, dacă pe de o parte se căuta a se ajunge prin negocieri la o aplanare pacifică a conflictului, pe de altă parte, lucrurile se desfășurau de fapt în așa mod, că se mergea cu pași repezi la războiu, zădărniciind orice efortări bine intenționate, admînd chiar că ar fi existat din vre-o parte în mod sincer.

Victoriile preliminare dela Weinessberg și Woerth din primele zile a lui August 1870 au dat germanilor victoriile determinante dela Metz și Sedan care au pus în mod virtual, capăt războiului. Tot ceea ce s'a desfășurat în urmă poate fi caracterizat din punctul de vedere moral ca un sacrificiu din cele mai laudabile, iar din cel material: pierderi dureroase ne avînd alt rezultat final decât o agravare a condițiunilor de pace.

Tot astfel s'ar fi petrecut lucrurile și cu Rusia în războiul cu Japonia, dacă nu avea înțelepciunea de a îndruma tratativele de pace, după pierderea mării bătălii dela Mukden, deși în acest războiu s'au arătat primele simptome ale caracterului războiului cu organizațiile și mijloacele actuale.

În ori-ce caz, pornindu-se dela învățămintele trase din războiul franco-german din 1870—71 și-a făcut drum în doctrina militară credința, îmbrăcată în haina de principiu cu caracter de adevăr etern, că acel care va câștiga prima bătălie are asigurat pentru sine și rezultatul final al războiului.

De aici, consecințe:

Punerea forțelor disponibile cât mai repede pe picior de război și în orice caz apucând înainte inamicului. Punerea imediată a acestor forțe în mișcare, rostogolindu-le pe teritoriul dușman cu cea mai mare iuțeală posibilă pentru a câștiga prima victorie, deci virtual războiul. Că aceste proceduri nu mai corespundeau timpurilor, o dovedește mersul operațiilor militare din primele faze ale războiului.

Cele trei ofensive franceze cu cari a deschis Franța ostilitățile: Alsacia, Lorena și Belgia, după un succes de mică importanță și de scurtă durată, au fost date peste cap. Ofensiva germană contra Franței îmbătătită de succesele din Belgia s'a rostogolit cu imprudentă iuțeală asupra Parisului și s'au înecat pentru totdeauna în Marna. Ofensiva victorioasă a austriacilor în Volhinia s'a poticnit la Krasnic. Ofensiva rușilor în Prusia orientală s'a înămolit în lacurile Mazuriene. Ofensiva foarte viguroasă de altfel, a germanilor asupra Varșoviei, la porțile căreia au și ajuns, a fost dată cu atâta violență înapoi, cât armata bătută a făcut în retragere 100 km. în trei zile și începuse a se îngrijii de soarta Breslăului. Contraofensiva rusă, după victoria dela Krasnic, ajunge, după Lemberg, chiar peste Carpați, cu primele sale detașamente și nu a trecut mult pentru a se retrage, aproape în complectă desorganizare.

Toate aceste fapte s'au știut însă după începerea războiului*), înainte de războiu tronă principiul sus arătat, care făcea parte din crezul cercurilor superioare militare și pe care-l găsim impus armatelor prin regulamente.

Astfel în serviciul în campanie francez, în volumul asupra conducerii marilor unități, decretat la 28 Octombrie 1913, la art. 2, este spus: „În formă actuală a războiului, importanța maselor întrebuintate, greutatea de aprovizionare a lor, întreruperea vieții sociale și economice a țării, totul împinge a căuta o deciziune în cel mai

*) Este surprinzător, cum comandamentul român din 1916, nu a fost în măsură să tragă învățăminte din evenimentele enumerate, căci ele erau strigătoare. Dominați de nenorocita idee că este destul să ataci pentru ca să învingi, și că dacă învingi cel dintâiu ai și victoria finală, se aruncă peste frontieră din prima zi, fiind încă în plină activitate de mobilizare și îndrumăz două ofensive *à fond* în direcțiuni divergente, înainte de a-și fi terminat complect mobilizarea și concentrarea întregului aparat de războiu și mai cu seamă înainte de a se fi orientat asupra adevăratei situații de război pe ambele direcțiuni.

„scurt interval de timp, în scopul de a termina lupta numai decât“.

Acest nenorocit principiu a fost respectat, căci aceasta era credința generală; rezultatul a fost însă cu totul altul decât cel prevăzut de regulament. Bătălii s'au dat și chiar cu caracter decisiv de la început, și totuși războiul a durat peste 4 ani; și fără intervenirea evenimentelor extramilitare, desigur ar mai fi durat.

Din contra, războiul din 1870—71, condus cu vigoare dar și cu multă circumspecțiune, „erst wägen und dann wagen“, a durat numai o jumătate de an.**)

Mai departe, găsim în regulamentul francez la art. 6: „Izbânda „au câștigat-o în războiu întotdeauna generalii cari au voit și au căutat „bătălia. Acei cari au primit-o au fost întotdeauna învinși... El (generalul care se încrede în sine și în trupele sale) va imprima operațiunilor chiar dela începutul războiului un astfel de caracter de vio- „lență și îndârjire, încât inamicul lovit în moralul său și paralizat în „acțiunea sa va fi nevoit poate a rămânea în defensivă. — ... În toate „cazurile, primele lupte au o mare importanță din cauza influenței „precumpănitoare ce pot să exercite asupra evenimentelor ulterioare“.

Acest regulament francez a fost adoptat și la noi, cu foarte mici modificări, în 1914.

Revenind la chestiune, convingerea generală în lumea militară era, că fiind gata înaintea inamicului și atacându-l din primele zile fiecare își asigura cu multă probabilitate victoria finală.

Pe altă parte însă, din cauză că procedurile de mobilizare fiind cam aceleași în toate armatele, una din garanțiile cele mai sigure de a fi gata înainte, era aceea de începe înainte.

Exagerațiunile mergeau până acolo de a presupune că dacă inamicul ar fi început mobilizarea sa numai cu câteva — nu zile, ci — ore înainte, ar fi câștigat prin aceasta un avantaj asupra noastră, pe care cu greu l-am mai fi putut neutraliza.

Imboldiți de aceste exagerațiuni, adânc înrădăcinate în doctrină, era firesc lucru, ca de îndată ce s'au încurcat lucrurile în cât speranțele înlăturării războiului devenise mai puțin de cât problematice, comandamentele militare să facă tot ce le sta în putință să înceapă, fiecare, pregătirile trecerei pe picior de războiu cu un ceas mai înainte, pentru ca să întrecă cu ele pe adversar.

Astfel se explică faptul curios că pe când suveranii marilor puteri își schimbau telegrame de asigurări că fac tot posibilul pentru a înlătura vărsarea de sânge, mașina militară, poate chiar forțând mâna autorităților politice, începea a se pune în mișcare. Și tot astfel se explică învinuirile ce și-au adus apoi reciproc puterile, că erau nevoite a începe pregătirile de război din cauză că adversarul a luat cutare sau cutare măsură, cum ar fi: că s'a dat ordinul de mobilizare, că o patrulă ar fi încălcat pe undeva teritoriul sau că un aeroplan a zburat și aruncat bombe asupra unui oraș.

***) Kronprințul Wilhelm al Germaniei în memoriile sale la pag. 6 scrie: „Despărțirea (de soție și copii) a fost scurtă și veselă, de Crăciun trebuia doară să ne întorcem acasă! (Punctul de exclamație ironic este al Kronprințului însuși).“

Fostul președinte al Consiliului de miniștri italian, d. Nitti, în excelența sa lucrare: *Europa fără pace*, spune cu drept cuvânt că generalii dau bătălii, războiul el însuși însă este opera diplomației.

Este just în principiu. În ultimul războiu însă, din cauza mentalității generale, în privința inevitabilității războiului și mai cu seamă din cauza mentalității militare, diplomația a fost mai întâi foarte stânjenită în acțiunea ei, iar mai târziu găsindu-se în fața faptelor împlinite, de o importanță secundară, în realitate, dar crezută precunpănitore pentru rezultatul războiului — a fost cu totul paralizată.

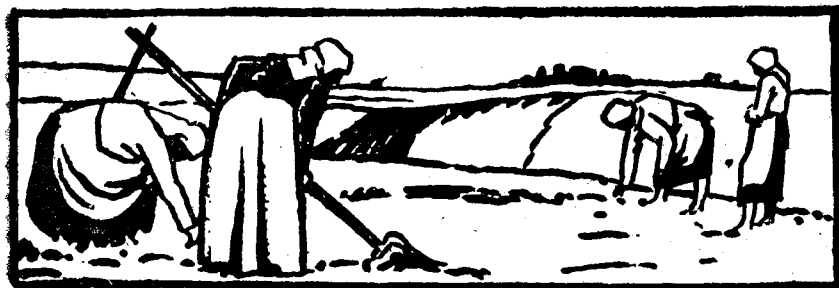
Este caracteristic faptul că în ziua de 4 August, adică după ce trupele germane trecuse frontiera Belgiei, ambasadorul Angliei din Berlin, Goschen, ducându-se atât la ministrul afacerilor străine von Jagow cât și la cancelarul imperului, în scopul de a face o ultimă efortare pentru respectarea neutralității Belgiei, ambii au răspuns că era peste puțină de a renunța la trecerea prin Belgia, fiind o chestiune de viață și de moarte pentru Germania de a pătrunde în Franța cât se poate mai repede.

Făcând această afirmațiune, care servea de axă orientării politice a imperiului față cu Anglia, desigur că cei doi diplomați germani nu vorbeau din propria lor convingere, ci se făceau ecoul mentalității militare din acea epocă.

Pentru a se conforma acelei nenorocite mentalități i-a scăpat cancelarului faimoasa expresiune: „cum, pentru un cuvânt: neutralitate, un cuvânt de care în războiu nu s'a ținut atât de dese ori socoteală, pentru un petic de hârtie, Marea Britanie vrea să facă războiu unei națiuni înrudite și care nu dorește nimic mai mult decât a fi amica ei?!“

În aceste extraordinare cuvinte se rezumă una din cauzele determinante ale deslănșuirii furtunei, precum și partea de răspundere istorică ce revine militarilor din țările civilizate în precipitarea evenimentelor care a dat omenirea pradă suferințelor de tot felul pentru un lung șir de ani.

General AVERESCU

Estetism politic

— Cu prilejul discursului dela Senat al dlui Matei Cantacuzino —

Sunt spețe obosite în laboratorul nemilos al naturii clădit pe principiul primenirii de forțe, spețe refractare la evoluție care ne mai îndeplinind o specială funcțiune de viață se istovesc și dispar, cum a dispărut bunăoară plesiosaurul din perioada quaternară, sau cum s'a stins înainte cu vre-o cincizeci de ani, mi se pare, cel din urmă zimbru din munții Neamțului.

Ultimele lor exemplare sunt totdeauna interesante.

Din societatea noastră, supusă și ea aceleiași selecțiuni a energiilor îmi apare astăzi o asemenea speță în dispariție. Reprezentanții i s'au împușinat de-a binele, dar se mai găsesc încă pe ici pe colo și ne stârnesc luarea aminte cu acel farmec necontestat pe care-l răspândesc totdeauna lucrurile vechi și toți întârziții din jurul nostru. Pe la câte-un conac din nordul Moldovei, sau pela câte-o culă bătrânească din Gorj, într'o aleasă solitudine, trăiesc acești bătrâni descendenți din boierimea de odinioară, care au rămas complect izolați de ritmul înfrigorat al prezentului.

Sunt figuri în adevăr pline de pitoresc și complicate în anahronismul lor. Vremea li s'a scurs peste capete fără ca să-i angajeze în lupte, istoria marilor prefaceri n'a isbutit să-i mobilizeze niciodată. Sunt exemplarele de lux ale României de ieri, produsul ciudat al feudalității noastre primitive în contact cu occidentul supra-civilizat. Pe seama acestor arbitri ai eleganței anii au trecut, lăsându-i într'o perpetuă contemplație senină, fără sbucium și fără sguiduri adânci. În toată uriașa încordare a poporului românesc din ultima jumătate de veac ei n'au existat ca energii active. Problemele curente ale vieții noastre s'au desfășurat înainte, lozințele vremii s'au strigat la picioarele lor, fără să-i poată împinge pe arenă. Cu toate acestea, înclinările intelectuale nu le-au lipsit și din Parisul tinereții de demult au rămas cu

vagi dispoziții de diletanți. Ei au avut o comprehesiune facilă ca toți orientalii, un admirabil spirit de suprafață și au înțeles toate manifestările dimprejur, păstrând însă în fața tuturor acelaș rol imperturbabil de spectatori critici.

În acest chip, decenii de-arândul, salvând toate aparențele unor aptitudini de civilizație, afișând o splendidă fațadă, n'au fost în realitate decât apariții simpatice și sterile într'o societate de care s'au ținut departe fără s'o poată fructifica cu gândirea lor. Nimenea, firește, nu le-ar putea tăgădui oarecare finețe în arta vieții, acele note de distincție reală care i-au făcut totdeauna agreabili. Prin saloanele lor, într'un interior discret și calm, sunt de obicei discuții inteligente și preocupări culturale selecte. Amfitrionul, fie că e un cetitor asiduu al enciclopediștilor francezi, fie că are o slăbiciune specială pentru chestiunile de genealogie sau pentru rapsodiile lui Liszt, e totdeauna de un eclecticism care impresionează fără să tulbure.

În această atitudine ușoară și comodă, împăcându-și impulsurile sufletești cu normele bunului trai, sceptici, zâmbitori și inutili, plimbându-și pretutindeni linia lor de oboseală și de dispreț s'au ivit din când în când și în politica țării. Aici ca și în alte domenii i-a întovărășit acelaș estetism al clipei, infructuos și fără consistență, lipsa de concepție și de planuri constructive alături de oroarea permanentă în fața durerilor vulgului. Cu această structură particulară de suflet și de cerebralitate ei n'au putut să devie câtuși de puțin îndrumătorii destinelor unui neam. N'au fost decât oamenii de ocazie, eroii succeselor de o zi, incapabili să se smulgă din izolare pentru a desvolta o operă pozitivă de continuitate. Astfel sentințele lor ceremonioase au răsunit în gol, retorica îngrijită li s'a destrămat în memoria deapropelui și gesturile elegante au rămas fără consecințe. În măsura în care au îmbătrânit s'a accentuat, desigur, distanța dintre ei și mediu, înăcrindu-i din ce în ce în ce mai mult, augmentându-le fondul de neștiință și făcându-i tot mai intoleranți în criticele lor. În timpul din urmă își părăsesc rar conacul, ca să mai descindă în politica militantă. Se complac în postura de observatori olimpici, iar dacă se întâmplă să coboare câte odată în mijlocul vâltorii de jos, ei rămân abia un moment, își rostesc verdictul inapelabil și scuturându-se de praf pleacă grabnic de pe câmpul de luptă, unde au vrut să fie totdeauna arbitri și nici-odată ostași...

După câte o asemenea ieșire lumea rămâne uluită o clipă, cântărește și se întreabă, revine apoi edificată, în vreme ce valul trece înaintea și uitarea se țese tot mai deasă împrejurul cuvântătorului reintrat în singurătate.

* * *

Din această familie complexă a izolaților cu cele mai alese înșuriri face parte domnul Matei Cantacuzino, care cu discursul său recent dela Senat a cucerit pe-o zi atenția publică.

La Iași, în neuitata toamnă a dezastrului nostru, mi-a fost dat

să văd pentru întâia-ori silueta simpaticului soliloc. Pân' atunci nu mi-se desenaseră încă în mod precis conturile interesantei sale personalități. Nou venit în țară, din spusele multora aveam știri contradictorii, cu care nu mă putusem documenta asupra eminentului jurist și om de litere. Știam că e profesor la Universitate, unde ține și cursuri urmărite cu mult interes, că e avocat care și pledează din când în când, că e un om cu gusturi rafinate care și scrie câteodată, dar nu eram în stare să-mi încheg o imagine clară. Firul roșu diriguitor al unei concepții de viață nu-l puteam desluși. Călăuzit în politică de-o curioasă pasiune ambulatorie, trecând prin toate partidele, îmi era înfățișat când conservator reacționar, când liber cugetător de extrema stângă, când tradiționalist tipic când îndrăzneț inconoclast, o mixtură capricioasă de precepte disparate deasupra cărora plana neconținut același estetism senin și glacial...

În sesiunea parlamentară dela Iași, în sfârșit, am putut verifica deaproape psihologia seniorului din strada Lăpușeanu. Moș Matei, — cum îi spun admiratorii care au ocazia să treacă pragul evocatoarei case bătrânești de după aleele de trandafiri, — în mijlocul fierberii generale de-atunci își anunțase rechizitoriul dela tribuna Camerei. Mi-aduc aminte, dintr'un colț al Teatrului național unde se întrunea Adunarea deputaților am ascultat frumosul discurs. Era o atmosferă agitată, plină de patimi care rodeau în umbră. Deasupra tuturor se resimțea o undă de pocăință, cunoscuta obidă morală a zilelor de răstriește. Bătrânul boier a venit cu-o atitudine de judecător implacabil pornit să răscolească păcate și să ceară aspra osândă a vremii asupra cărmuitorilor. A vorbit ca un mag inspirat, ca un tribun al prerogativelor populare, a avut accente de revoltă pentru masele obișnuite și cuvântarea vibrândă de sonorități grave și-a încheiat-o cu acorduri profetice de veritabil revoluționar: „Domnilor, aud în depărtare: *Clopotul învierii*“...

După impresionanta perorație dărâmată s'a retras iarăș în somptuoasa-i bibliotecă unde-a recitit probabil o pagină din Plutarh sau a coborât pe clapele pianului o subtilă fantezie de Chopin. În vremea asta lumea murea de tifos exantematic în Moldova, armatele noastre erau bătute, mulțimea se sbătea atinsă de vântul nebuniei și cerea soluții pentru remediarea răului. Seniorul scăpat din faza trecătoare a tribulațiilor de jacobin nu s'a mai arătat. Tocmai peste câteva săptămâni, când Camera venise cu dreptatea târzie a reformelor, cu exproprierea și cu legea electorală, s'a ivit din nou pe culoare figura înaltă și uscățivă a dlui Matei Cantacuzino. S'a urcat la tribună și în cuvântul desvoltat cu multă eleganță a susținut guvernul pe care-l asvârlise oprobiului public...

Țin minte murmurul de stupeoare unanimă pe urma acestei neașteptate potoliri de tigru domesticit. Deputații deșteptați brusc din hipnoza discursului de deunăzi au tresărit și mișcarea din rândurile lor s'a comunicat în tot auditorul. Cei câțiva ardeleni care ne făceam ucenicia politică în colțul nostru, eram cu desăvârșire biruiți... Temperamentul greoi transcarpatin refuza să înțeleagă rapida voltă.... Steteam

nedumeriți la toate explicațiile binevoitoare. O eselență din partidul liberal s'a oprit lângă noi, ne-a măsurat cu indulgență de sus până jos și ne-a zâmbit cu-o largă buonomie...

Cineva a aruncat vorba cu glas de jumătate: — Ce s'a ales din clopotul învierii, coane Alecule?.....

— „S'a făcut clopoțel, a răspuns râzând marele meșter al culiselor... Sună numai atunci când Brătianu apasă butonul“... Detractorul îmblânzit s'a retras iarăș în somptuoasa-i bibliotecă. Cineva îmi spunea la câteva zile, cum răzimat de cămin, mângâind un porțelan de Saxa, incorigibilul estet într'un limbaj înflorit îi servea următorul paradox: — „Nu-mi vorbiți de inconsecvență... Inconsecvența e singurul meu program politic, numai inconsecvența e creatoare“.

* * *

De-atunci și până astăzi am urmărit la diferite ocazii zig-zagurile politice ale estetului dela Iași.

Spirit susceptibil la toate noutățile, domnia sa a remarcat dela început mișcarea din jurul generalului Averescu sesizându-i întreagă importanța politică. A fost consilierul prețios al perioadei de elaborare și dacă nu mă înșel la masa din bibliotecă s'a iscălit actul de fondare al Ligii poporului. În acele zile, prins din nou de-o subită resurrecțiune democratică, primea cu vioiciune curentul în pregătire și urzea planuri pentru canalizarea lui. Câteva luni s'a menținut în acest ipostaz de însuflețire, exaltând în fraze euritmice rostul virtuților populare. Odată însă, când sub presiunea acestor lozince cineva i-a propus contactul nemijlocit cu mulțimea căreia să-și propage ideile mântuitoare, *conul* Matei a încruntat din sprâncene: — „Nu uita, *mon cher*, că eu niciodată în viață n'am asistat la o întrunire publică și mă mândresc cu asta“...

Soarta, inepuisabilă în glumele ei, mi-a făcut cinstea de-a ne întâlni mai târziu în acelaș minister. Pășind rar, tacticos, distrat și dus pe gânduri, domnul ministru al justiției, colegul nostru, era totdeauna interesant, fie-că reprezenta atitudinea cea mai avansată în materie de libertate cetățenească, fie-că pronunța judecăți sumare de reacționar ruginit. Ciudată mi se părea cu deosebire privirea scrutătoare și interogativă cu care se opea înaintea problemelor din provinciile alipite pe care le cunoștea așa puțin...

Nu uit o scenă adorabilă, un capitol comprimat de istorie contemporană. La ministerul de interne, în sala consiliului de miniștri bătrânul filozof se plimba cu pașii măsuțați, trăgea fumuri dintr'o țigaretă de chihlimbar, în mâna stângă avea un evantaliu cu care-și făcea vânt în vreme ce repeta mașinal cuvântul: *Bihor... Bihor...*

Când m'a văzut, s'a înseninat: — „Goga, ce-i aia, Bihor?“

— „Un județ dela frontiera noastră de vest, domnule Cantacuzino!“

Firește, plăcerea distinsei tovarășii n'a putut ține până la sfârșit. Primăvara când au înflorit trandafirii pe aleele din strada Lăpușeanu, colegul nostru dela departamentul justiției, pasionat grădinar pe cât se

pare, și-a trimis demisia. Lucrurile s'au desfășurat de-acum înainte păstrând linia de contradicție programatică. Domnul avocat Matei Cantacuzino a devenit un fervent apărător al socialistului Tănase, pentru ca mai târziu, renegând partidul poporului, în ultima cuvântare de la Senat să justifice comitetul de-o sută al domnilor de la Cluj și să înfiripe o doctrină țărănistă de ocazie...

* * *

Vremea noastră însă nu mai favorizează acest ușor diletantism...

Dacă România de ieri putea suporta încă pomenitele exemplare de lux, fiindcă în granițele înguste măcina un sbucium fără orizonturi și nu avea mari probleme de rezolvit, cea de astăzi e un atelier al forțelor active care cer suflet, sinceritate și devotament...

Iată de ce, discursul recent al domnului Matei Cantacuzino, ultimul său gest de estet politic, nu mi-a putut inspira altceva decât senzația unei blânde melancolii pe care de obicei ne-o trezește interiorul clar-obscur al unui anticar...

Sunt spețe în dispariție pe urma cărora viața reîntră în drepturile ei și nu acordă biruința decât celor sănătoși, celor întregi...

OCTAVIAN GOGA

Presimțiri

I

Și n'am putut s'adorm... Mi-se părea
Că'n noapte se 'nchega de-asupra mea
Nedefinit și fără de conture,
Dar viu, un craniu cu reflexe sure...

Un suflu rece s'a pornit prin casă...

Sta prins în pânza nopții ca 'ntr'o plasă,
Fosforescent, cu dinții roși de vreme,
Și parcă vrea pe cineva să cheme...

Voiam să strig, dar gura 'mi sta 'ncețată...
Dormea adânc nevasta-mi, nemișcată,
Și doi copii în micile lor paturi
Visau, cu învelișul dat în laturi...

Un munte parcă m'apăsa pe piept,
Și nu puteam pe nimeni să deștept...
In suflul rece deslușeam chemarea,
Prin văl de neguri îmi vedeam cărarea, —
Iar arătarea 'n noapte s'a pierdut.....
Pe urma ei simțeam cum calc tăcut...

II

O, poate că 'ntr'o zi ce nu-i departe,
Voiu fi plecat și eu... Odăi deșarte,
In care cerul toamnei va străbate
Prin geamurile strânte și burate,
Vor suspina în urma mea... Tăcuți,
Cu fețe palide, cu ochi pierduți,

Se vor miră copiii de tăcere,
De noaptea ce s'o țese prin unghere,
De ochii 'nlăcrimați ai buneii mame...
Și nu mă vor găsi decât prin rame...

III

Prin miriști sterpe, prin câmpii de ceară.
Vă văd porniți, copiii mei... E seară,¹
Și drumul v'a sleit... Un adăpost
— (Nu cuibul cald, ce-așa demult a fost) —
Cât de îngust, v'ar trebui acum...
Dar nu-i, — și trebui să 'noptați pe drum...

Și cerul se întunecă într'una...
Viața 'n larguri și-a stârnit jurtuna:
Acelaș vânt, ce m'a bătut pe mine,
Agață nori de culmile senine,
Aceleași ploi în albiu umflă apa,
Aceleași patimi sapă'n cale groapa,
Aceleași deziluzii vă așteaptă,
De stați s'alegeți calea cea mai dreaptă...

Vă văd pe drumuri negre, nesfârșite,
Cu trupurile 'n haine zdrențuite,
Luptându-vă cu noaptea și cu vântul,
Pornind și voi să cuceriți pământul...

Vă văd pe piscul, după care-apune
A vieții caldă, roșie minune,
Impurpurați în aurul ce pierde,
Cu fețele brăzdate de durere,
Văzând că'n urmă prin jurtuni și ploi
Și alții bat cărarea după voi...

VASILE AL. GEORGE

Intensificarea producției agricole

**Libera circulație a imobilelor. — Scopul reformei agrare. —
Fermele model. — Lipsa capitalului agricol.**

Improprietărirea în Ardeal trebuie să servească două interese mari. În primul rând: *Interesul național*. Intreaga reformă agrară din Ardeal a fost o necesitate națională și numai în mod redus o necesitate economică — socială.

Din statistica pe care am arătat-o în raportul legii agrare, — reese că repartizarea pământului în Ardeal reprezenta pentru români un adevărat dezastru. Din 8435 de proprietari cu peste 100 jug. întindere, abia erau 209 români. Cei 209 proprietari români dețineau 150.067 jug cad. până când 8226 proprietari din minoritate dețineau 5,876,667 jug. cad. Intreaga populație românească cu 3,316,345 de locuitori deținea în total 3,598,667 jug. cad. În total deci la un român revenea un jug. de pământ, până când la un locuitor din minoritate mai bine de 6 jug.

Această repartizare criminală a pământului a fost rezultatul politice agrare ungurești, care ținea la subjugarea noastră economică. Prin înfăptuirea reformelor agrare în Ardeal s'a avut în vedere tocmai rectificarea acestei repartizări nedrepte. În procedura de improprietărirea trebuie să se observe această intențiune a legii agrare și să se facă dreptate țaranului român, dându-i-se lotul de improprietărirea cu precădere.

Al doilea interes pe care trebuie să-l servească improprietărirea este cel *economic*. Acest interes reclamă ca repartizarea pământului să se facă având în vedere principiului trienar.

Ceeace înseamnă, că în țările agrare, în repartizarea pământului trebuie să intre deosebitele categorii de proprietari și numai astfel se poate socoti armonioasă și productivă, dacă $\frac{2}{3}$ părți din pământ este în stăpânirea proprietății mici, iar $\frac{1}{3}$ parte ajunge în stăpânirea proprietății mari și mijlocii. În baza acestui principiu, improprietărirea din Ardeal atunci va fi corectă și va servi pentru producție agricolă, dacă din întreg pământul cultivabil expropriat $\frac{2}{3}$ părți vor fi repartizate pentru crearea proprietăților mijlocii și pentru amenajarea industriei agricole.

În vederea acelor interese trebuie întocmită și dirijată întreaga împroprietărire, — ca să poată servi în adevăr interesele noastre naționale și economice.

* * *

Dispozițiunile art. 22 din legea agrară a Ardealului au fost chemate ca să scutească în o măsură destul de modestă de sub expropriere moșiile a căror gospodărie avea caracterul fermelor model. Prin felul cum s'a făcut însă exproprierea, această dispoziție a legii n'a fost observată. Multe din proprietățile cu gospodării model au fost radical expropriate, spre marea pagubă a economiei naționale. Având însă în vedere situația agricolă de azi, nici când n'a fost mai actuală chestia fermelor model ca acum. Producția agricolă scade și degenerază din zi în zi, prăsirea vitelor a apucat direcțiunea extensivă. În astfel de împrejurări și fermele model sunt chemate ca să oprească de o parte decadența, de altă parte să îndrumeze producția agricolă spre mai bine. Este absolut necesar și trebuie asigurat teren *inițiativei particulare*, prin încurajarea din partea statului a înființării fermelor model particulare. În cursul procedurii de împroprietărire trebuie rectificate asperitățile exproprierei, care a desființat prin expropriere moșiile prevăzute în art. 22 al legii agrare.

Circulația imobilelor trebuie regulată, deasemeni prin lege specială, care va cuprinde și reglementarea parcelărilor și a colonișărilor făcute de particulari.

Principiul fundamental al politicii agrare din trecut în Ardeal a fost libertate în circulația imobilelor. Azi însă în situația schimbată, acest principiu va suferi unele restricțiuni. Pentru definitivarea reformelor agrare din punct de vedere al intereselor statului, nu este indiferentă repartizarea pământului, săvârșită pe cale evolutivă. Pentru a putea influența repartizarea evolutivă a pământului, statul are tot interesul să-și asigure dreptul său de premoniune. Așa nu va împiedeca progresul producției agricole, ci din contră îl va întări prin o repartizare a proprietăților în mod armonios.

* * *

La definitivarea reformelor agrare în Ardeal este a se termina și unificarea izlazurilor și pădurilor urbariale, composesorale, comunale din Ardeal. În adevăr în Ardeal avem o serie întreagă de izlazuri, ca: izlazuri urbariale, în baza legilor din 1871; izlazuri comunale și izlazuri particulare prin comasare. Exploatarea deosebitelor categorii de izlazuri încurcă pe țărani noștri cu atât mai vârtos, că în aceleași comune sunt deodată mai multe feluri de izlazuri. Asemenea este cazul și cu pădurile urbariale, composesorale și comunale. În astfel de condiții se impune regularea izlazurilor și pădurilor pe cale de legiferare.

Cea mai elementară noțiune de sistem agrar și agricol este ca dispozițiile cari au dat rezultate bune în materie de producție agricolă

să-le susținem și pe mai departe. Astfel trebuie să menținem toate acele dispoziții, pe cari regimul ungar le-a practicat pentru intensificarea producției agricole.

Le vom lua pe rând și vom indica și felul cum trebuie eventual modificate.

Sistemul de evidență a cărților funduare trebuie dezvoltat și pe mai departe; prefacerea foaiei funduare în cărți fonciare trebuie continuată deoarece numai așa vom avea icoana clară a pământurilor.

Restanțele de transcriere a dreptului de proprietate trebuiesc rezolvite, deoarece numai așa va avea țaranul încredere în pământul său. Trebuie continuate lucrările cadastrale, ca să se termine odată măsurările pământurilor în Ardeal.

* * *

Asigurarea capitalului necesar pentru gospodăria agricolă este cea mai esențială parte a organizării proprietăților. Fără capitalul necesar, producția agricolă nu se va putea normaliza și intensifica nici odată. Rămâne deci de sine înțeles că datoria primordială a statului este să asigure producției agricole capitalul necesar.

Regimul ungar pe vremuri a onorat pe deplin această necesitate a procedurii agricole. Dovadă stau cele patru mari institute financiare, pe cari le-a înființat în cursul timpurilor pentru asigurarea capitalului necesar producției.

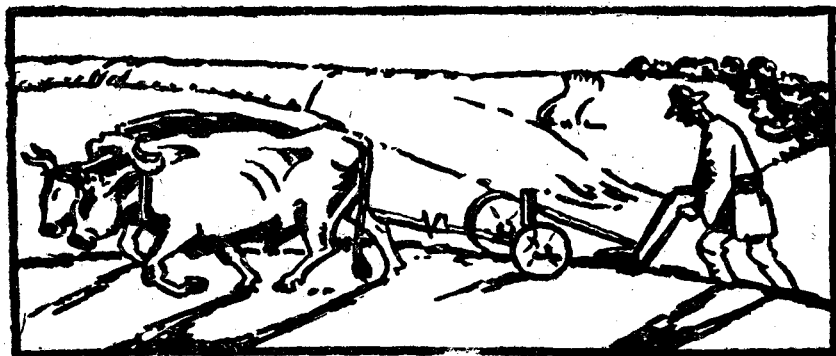
Datele statistice adeveresc, că abia sunt proprietari mari și mijlocii în Ardeal, cari să nu fi uzat de împrumuturi ușoare dela cele patru institute financiare ungurești. Se cifrează la trei miliarde capitalul, pe care-l posed și azi aceste institute în Ardeal.

Azi situația pentru producția agricolă este cât se poate de mășteră. Lipsește capitalul necesar producției agricole. Cele patru institute ungurești nu mai sunt, până în prezent ele încă n'au fost înlocuite cu institute similare românești. Proprietățile nu pot să-și asigure capitalul necesar pentru producția agricolă, iar capitalul ce vine din vechiul Regat este prea comercial și prea scump.

Azi stăm acolo, unde eram în privința capitalului prin anul 1870. Statul nu asigură proprietarilor capitalul necesar. Repercusiunea ce va urma din acest fapt va dovedi, că producția agricolă încă va mai scădea. Este absolut necesar să se înființeze o mare instituție cu privilegii garantată de stat pentru înlocuirea celor patru institute ungurești și pentru asigurarea capitalului ușor și potrivit producției agricole.

ION IACOB

*fost raportor al reformei agrare
din Ardeal*

Cu o mică jertfă...

Vecinul meu Iftimie e un om cu multă experiență, și tot atât de sfătos. Adică e dintre aceia cari, învățămintele din viață nu le păstrează în ascuns pentru dânsii, ci le place să le împărtășească și altora, fără a avea pentru aceasta măcar vro pretenție la drepturi de autor. Mie îmi face plăcere să-l ascult, căci n'a căzut încă în doaga acelor cari povestesc mereu aceleași lucruri și uneori uită că le-au mai povestit aceluiași oameni — cari poate de mult au trecut și ei altora același povestiri drept ale lor proprii. Vecinul Iftimie ori tăce, ori spune ceva nou; adică nou, vorba vine, căci tot prostul e astăzi pe deplin încredințat (precum și tot înțeleptul) că nu mai poate fi nimic nou sub soare: — dar ceva nou, în înțelesul că sunt pățanii și experimentări de ale lui proprii, nu d'alea de prin cărțile altora citire.

Deci, — iată ce-mi spune vecinul meu Iftimie:

... „In viața lui, omul simte de multe ori trebuința (și iert franțuzismele) să se *debaraseze de importuni*... Dar cum? Aicea intervine un întreg meșteșug, căci poți avea de-a aface cu două feluri de oameni: aceia pe cari dacă îi „șecspirești“ pur și simplu se transformă în ofensații ce se cred îndreptățiți nu numai să-ți poarte sâmbetele, ci să te bârfaască în toate zilele săptămănei, fără repaos duminical sau judaic, — și aceia pe cari dacă îi scoți pe ușă, năzuiesc să-ți reintre pe fereastră.“

Aici intervine experiența vecinului Iftimie.

— „Eu, zice, aveam un prieten foarte bun, care însă avea o nevastă foarte... delicată; bun și delicat, nu sunt contraste, dar nu sunt același lucru. Prietenul meu mă primia foarte bucuros la dânsul, dar nevastă-sa se uita în totdeauna foarte urât la picioarele — adică vreau să zic la încălțăminte mea, pe care, ca boem incorrigibil, n'am obiceiul

s'o îngrijesc mai mult decât mi se pare mie că merită (covoarele amicului meu nu le-am întreat) — așa că la un moment dat, bag seama, prietenul, în interesul armoniei sale casnice, simți nevoia să se mai *debaraseze*, cum zic, (fiindcă mi-ai permis franțuzismele) de vizitele mele.

Mă știe, al dracului, — asta e totul; — știe că sunt susceptibil lucru mare. De aceea, într'o zi, îmi dă o întâlnire la cafenea: „la șapte și un sfert, fix“ — mă lasă să aștept, trece și ora bucureșteană (7 și un sfert fix = între 9 și 10), nu vine. Am înțeles. M'a ofensat. Nu așa ca să-i pot cere reparație prin arme, sau ca să mă pot crede îndreptățit să-i port sâmbetele de aci înainte, — dar așa cum foarte bine a calculat-o pișicherul. Am devenit *en froid*, fără să ne dușmănim propriu zis, — ca ce? — și deatunci și până astăzi sper că nici covoarele doamnei, n'au mai fost călcate decât de picioare, adică de ghete, cari și-au lăsat prealabil galoșii noroiși în antreu.

... Dar asta e ceva pentru lumea civilizată. Să-ți spun eu acumă cum am scăpat de țiganul Prichiduș, care în vremea ocupației se legase de capul meu ca boala de omul sănătos. Acest țigan, răsări într'una din zi, în curtea locuinței mele, în mână cu un castronaș, și în picioare cu nimica, adică vreau să zic desculț. În castronaș avea câțiva peștișori, pescuiți, zicea dânsul, de el însuși, din lac dela Herăstrău, — aminteri, vr'o marcă de proveniență ceva, n'aveu. Dar ce era să mai întreb pe vremea aia? — Ne învoirăm ușor, din preț, cu țiganul; când însă să-i număr hârtiile, îl văd clipind din ochi cu jînd și întinzând gâtul într'o parte, cu nasul spre fumul, ce scoteam dint'o țigaretă de mahorcă.

— Aoleu conașule, n'ar fi rost și pântru țiganu' d'o țigare de tutun săru' mâna, că 's întârcat dela Crăciun.

Eu cred omului pătimaș; — de aceeaș îi îndesai lui Princhiduș fără altă obiecție un pumn de mahorcă în palma întinsă și-i făcui semn spre poartă.

Dar se vede că ușurința cu care-și văzuse satisfăcută prima modestă milogeală, făcuse să încolțească peste noapte, în mintea țiganului, plănuiri mai îndrăznețe; — căci a doua zi când să ies de acasă, îl găsesc afară, stând pe treptele din curte, cine știe de când.

— Săru' mâna boierule, — mă întâmpină cu capul într'o parte cu ochii galeși și cu pălăria soioasă în mână, — mă duc acu la baltă, aduc pește mai mare ehè, p'atâta, — da, să-mi dea conașul o pereche pe ghete mai rupte, papuci, ce-o fi de nu le mai poartă conașul, că uite...

— Lasă, nu mai arăta, că te cred că n'ai, se vede — îi răspund aducându-mi aminte că mai aveam o pereche de rupturi, afară de acelea pe cari le dasem la reparat pentru uzul meu propriu; — să-ți dau, creștine, dar uite ce e: lasă balta, că te pomenești că-ți găsești beleaua cu nemții, treci colea în grădina din dos, ia o sapă și vezi de buruiana aia că mi-a cam năpădit porumbul și cartofii ce bruma pusei și eu acolo; de mi-i lucra bine, îți mai dau și ceva franci.

— Aoleo, conașule, cum de nu? las' pe mine! — își scui pă țiganul în palme. — Aoleo, cum de nu? săru' mâna; săru' mâna, repetă

după ce-i adusei rosturile; — nici fir de buruiană nu rămâne, săru' mâna.

Pe dup' amiazi când mă întorsei, — că întârziaseam în oraș, — dau să văd isprava țiganului. Se vedea pe ici pe colo câte o scormonitură printre cuiburile de cartofi, — dar cei doi caiși ce aveam acolo, mare lucru să nu fi fost dijmușiți de fructele lor, încă verzi.

— Cel puțin n'o să mai vină și după franci, — îmi zisei; — și nu mă mai gândii la el

Dar în ziua următoare, Prichiduș al meu tot acolo, pe scări, la post cum s'ar zice.

— Bine mă, nu-mi făcuși nicio treabă, — îi zic cu ochii la picioarele-i tot atât de puțin încălțate ca și mai înainte.

— Aoleo, cum de nu? Am prășit, — am prășit peste tot, săru' mâna; dac'o mai fi rămas ceva și-lea pe ici pe colo, mai prășesc, prășesc conașule.

Și strâmbând iar din gât cu ochii galeși:

— O pereche de pantaloni, conașule cum or fi, că nu-i pentru mine; am un băiat, conașule...

— Prichiduș?

— Ba nu, că mie dacă-mi zice Prichiduș, ia, o poreclă, cum săn-tără rumânii, da' am băiat mare, să ia și el o funcție ceva; da' n'are pantaloni.

— Și ghetete tot lui i le-ai dat?

— Tot săru' mâna, — se grăbi țiganul să prindă ideea, pe care eu i-o dădusem, fără să vreau; — i le-am dat; — da' numa' cu ghetete, fără pantaloni...

— Așa-i zic; — numai în ismene nu merge să se ducă să ceară *funcție*; bine, să-ți dau și o pereche de pantaloni, dar uite e aici un gard cam dărăpănat; — am scânduri, cuie, îți dau ciocan; să mi-l dregi până în amiazi.

Până în amiazi, țiganul meu plecase cu pantalonii; — scândurile, cuiele și ciocanul, ce-i drept, mi le-a lăsat.

— Aoleo, boerule să nu mă bați că n'am bătut cuiele, mă întâmpină în altă zi, tot la post; — le bat acușica; d'am avut treabă. Le bat, le bat; aoleo, să vezi cum le bat!... Da' vr'o haină mai ruptă, boierule...

Ș așa, ca să n'o mai lungesc, căutam eu să scap de țigan dându-i câte ceva de lucru, pe care știam că n'are să'l facă, și credeam c'apoi n'are să se mai întoarcă. Da' de unde! De-l puneam să crape niște lemne, mi le lăsa cum au fost — doar că mai puține — dar din gură: — Le-am crăpat boerule, cum nu le-am crăpat? aoleo! apoi așa erau? că nu erau; gogeamite butucii, — i-ote-acu, că-s ca fusele... Și trecea la bucătorie, de-mi svânta, cu milogeala, ce mai întrecea, din propria mea sărăcie. Și tot așa.

Mă gândesc eu, și-i zic, dela o vreme: — Mă Prichiduș, tu ești umblat p'aci; n'ai și tu undeva ceva ouă, unt, așa ceva, dela vr'o femeie, mai ieftior, că-ți iese și ție un franc-doi?...

— Aoleo, conașule, cum de nu? știu, știu, — îmi prinse țiganul

c'acu ideea; — uite colea, dela Puțu lui Crăciun mai la vale, o femeie cu niște unt... Să-ți aduc o *prubă*, conașule, săru' mâna. Să iau o ceșculiță d'acilea...

A luat Prichiduș ceșculița din bucătărie, și s'a întors cu ea peste un ceas, — tot așa cum o luase; căci am cunoscut numai decât că *pruba* era tot din puțintelul meu unt ce-aveam acolo.

— Bine, zic, după ce mă fac că-l gust; și cât cere?

— Douăzeci, conașule — douăzeci kilo, da' îl scot eu și cu op'spce — op'spce, conașule.

Habar n'avea de prețurile maximale, țiganul; că untul p'atunci nu-l găsi ai nici cu patruzeci.

— Bun, repet; uite ici un pol; doi lei să fie ai tăi. Dar să mi-l aduci acușica, numai decât.

— Aoleo! acușica, boerule, acușica *momental*... Mă duc și viu.

M'am uitat după el cum îi sfărâiau picioarele, și-mi ziceam: — Iată acuma doi oameni mulțămiți: el că m'a tras pe sfoară, și eu c'am scăpat de dânsul. Că de acuma nici vorbă că n'am să-l mai văd...

Și nici nu l'am mai văzut.

— Hei, își încheie vecinul Iftimie povestirea; — acuma vezi cum vine treaba asta: Dacă știi să faci o mică jertfă la timp, scapi de cine știe ce belevi mai mari, de-ți venea să zici că nu se mai sfârșesc...

Da' e vorba, că trebuie să-ți cunoști oamenii“.

ION GORUN

Robii de ieri și robii de azi

Nu e totdeauna o plăcere deosebită să urmărești pas cu pas plimbările politice ale adversarilor. Indelețnicirea aceasta prezintă, e adevărat, și ea, micile ei satisfacții; un discurs de-al dlui Iuliu Maniu, de pildă, concurează adesea cu orice pagină reușită dintr'o autologie a humorului, și eroii întrunirii din „Scrisoarea pierdută” ar trebui să se retragă rușinați, câte odată, în fața vervei oratorice a frunțașilor dela Cluj. Din nenorocire, ni se arată din când în când, cum se zice, și partea cealaltă a medaliei, și atunci suntem puși în antipatica situație de a roși pentru alții.

Așa s'a întâmplat deunăzi cu adunarea dela Buzău a partidului național. Fostul președinte al Consiliului dirigent a renunțat de data aceasta la haziile sale soluții în privința problemelor de interes obștesc; n'am mai avut prilejul prin urmare să prevedem miraculoasele efecte pe cari le-ar avea asupra valutei noastre, acordarea drepturilor politice la femei. În schimb, s'a suit la tribună, printre alții, d. dr. Alexandru Vaida, s'a gândit să deșerte, înaintea publicului buzoian, un sac întreg cu amintiri. Inspirația n'a fost prea fericită. Pentrucă, nu știu cum se face, dar de câteori cunoscuții matadori din „comitetul de o sută” încearcă să stabilească o comparație între situația lor jicnită din Ungaria de ieri și binefacerile cu cari i-a copleșit stăpânirea românească, grozav de supărați pe clipa de față și adânc tulburați de nostalgia inexplicabile, osândesc prezentul și se prăpădesc de dor după trecut. De subt fiecare frază, dela spatele fiecărui cuvânt, sbătându-se subt coaja anemică a fiecărei idei și smulgându-se obrasnic din fiecare gând, se înfățișează înaintea noastră, nu totdeauna mărturisit, refrenul monstruos pe care l'am mai auzit de-atâtea ori: „Era mai bine subt Unguri!”

Astfel și d. dr. Alexandru Vaida la Buzău. Amintirile, eminentului colaborator de ieri al revistei „*Oesterreichische Rundschau*” *) pornesc de departe, din vremea când în România „totul era desăvârșit și frumos,” când „nu exista jandarmul român, magistratul își făcea conștiincios datoria, armata era în totdeauna în haine de sărbătoare...” Așa trăia, țara liberă, în imaginația dlui dr. Alexandru Vaida, pe vremea când se găsea el însuș modest specialist în boale de stomac la băile din Carlsbad. Astăzi, în România întregită, când la vechile sale titluri s'a adăugat și acela

*) Răsfoiți „*Țara Noastră*” numărul 12 din 25 Martie 1923.

de: fost președinte al Consiliului, realitatea se prezintă, bineînțeles, cu totul altfel. Și d. dr. Alexandru Vaida are buna inspirație să exclame, în numele Ardealului adânc jicnit: — „Cetățeni buzoieni, pentru noi, ardelenii, abia acum începe robirea!“

Arareori am avut dinaintea noastră o dovadă mai ridicolă de complectă rea credință și de îndrăzneată sfidare a adevărului. Luați și cetiți chiar în ziarul *România*, îngâmfatul discurs debitat în fața unei săli de pașnici cetățeni, ca să vedeți până unde poate să mergă delicateța de simțire românească a unui fost consilier al Tronului!... Veți întâlni acolo, în darea de seamă fidelă a dlui Sever Bocu, următoarele cuvinte:

— „În Ungaria, noi n'am fost robi. Pe stradă, în casele noastre, în diversele instituții comerciale, în Parlamentul maghiar chiar, — am vorbit românește. Am avut instituții românești și noi, poporul însuș, ne-am susținut nevoile în Ardeal, fără să se îngrijească de noi niciun partid politic din vechiul Regat“.

Socoteala deci, e simplă. Bilanțul nu lasă nici o îndoială. Comparăția covârșește. În Ungaria, d. dr. Alexandru Vaida n'a fost rob. A vorbit românește, în familie, pe stradă, ba chiar și în Parlament (desigur, atunci când a fost dat afară pe brânci din Camera dela Budapesta) și nu s'a îngrijit de soarta dumnealui niciun bărbat politic dela București... În schimb, în România de astăzi, d. dr. Alexandru Vaida a căzut în grea robie. E rob la banca „Marmorosch Blank“, unde abia încasează, fără să muncească ceva, câteva sute de mii de lei pe an, e rob la fabrica „Renner“, de unde îi vin, de-asemeni, importante jetoane de prezență, și e rob la toate băncile și la toate fabricile străine, că-rona le dă numele cu chirie, naționalizându-le, ocrotindu-le și încasându-le...

Este un nou gen de robire modernă, aceea a vițelului de aur, pe care, se înțelege, n'au cunoscut-o nici d. dr. Alexandru Vaida, nici tovarășii săi de astăzi, în edenul Ungariei de ieri. Pe vremea aceea suferințele erau de alt soi. Guvernele dela Budapesta făceau legi pentru desnaționalizarea noastră, jandarmii cu pană de cocoș ne ucideau flăcâii la alegeri, populația românească era sărăcită în chip metodic, toată viața noastră sufletească se sbătea în ghiarele neputinței, mândria de rasă ne era palmuită la fiecare pas, setea de cultură a trei milioane de români se adăpa la cele patru lince supravegheiate cu dușmănie de inspectorii maghiari, temnițele erau pline de răsvrățiții cari îndrăsniseră să invadă undeva o panglică în trei-culori, — dar nimeni nu era rob, Doamne ferește! — în Ungaria...

* * *

D. Ion I. Brătianu făcea, zilele trecute, unora dintre frunțașii partidului național, imputarea că nu cunosc istoria României de ieri. Se vede că nu e de ajuns. Onorabilii noștri adversari vor să ne arate că nu cunosc nici istoria Ardealului. Bieții robi de astăzi, fericiții oameni liberi de ieri!..

ALEXANDRU HODOȘ

Cucerirea economică a Ardealului

Protecțiunea vamală a capitalului intelectual național: un exemplu pentru emanciparea economică a celor mulți.

Cucerirea economică a Ardealului este o chestiune asupra căreia s'a mai stăruit nu odată în paginile acestei reviste și va trebui să se mai revină și de acum înainte. Dacă în primii ani de viață liberă națională ne-am mulțumit și numai cu stăpânirea politică deși stăpânirea politică, lucrul nu se mai discută, este și ea în funcție de puterea economică. Din ceace se înțelege sub o stăpânire integrală, noi nu avem decât forța aruncată cu care apărăm hotarele politice și bogățiile dinlăuntru acestora cari nu ne aparțin.

Pentru întărirea elementului românesc în Transilvania nu s'a făcut decât un singur lucru: improprietărirea. Bineînțeles, și în această direcție mai sunt multe lucruri de făcut, dar prin expropriere s'au nivelat inegalitățile din trecut și s'au creat condițiile primordiale pentru o nouă viață a țărâniei.

În afară de exproprierea capitalului latifundiar, nu s'a mai făcut, aproape nimic. Mișcarea pe teren bancar și industrial n'a avut darul să provoace repercursiuni asupra maselor. Cel puțin, nu a avut repercursiuni în bine. Obiectivul băncilor noastre, fie că au fost create acum, fie că s'au întins din altă parte, era și este exclusiv câmpul de exploatare. Cele dintâi se înșirue în rândul celor mai vechi, micșorând prin aceasta terenul de exploatare, iar cele de a doua categorie își măresc cercul de activitate de până aci. Și într'un caz, și în altul, de foloase beneficiază aceia cari nu prea au nevoie de emancipare economică, în sensul strict al cuvântului.

Industriile naționalizate, sau create dintru început pe baze naționale nu am văzut să traseze vreun drum nou în această direcție. Judecând după activitatea lor de până acum, ele nu pot justifica cu nimic legitimitatea multelor avantagii acordate de stat. Până în momentul de față, industriile ca și băncile, nu au putut evidenția prin activitatea lor decât rentabilitatea capitalului lăsat în folosul preafabricii lor posesori, fără vreo repercursiune economică socială sau morală asupra celor mulți. Industriile noastre naționale, oricât de paradoxal ar suna, au lărgit tot perspectivele factorilor economici de eri, la cari s'au atașat cel mult, și câțiva capitaliști români. Incolo, masele românești n'au eșit din fundul ocnelor și n'au primit acces în atelierele fabricelor. Pe măsură ce se intensifică mișcarea industrială, pe aceeași măsură se întefăște imigrațiunea „specialiștilor“ din Budapesta, deschizând tot mai larg porțile primitoare noatre țări, mai mult ca orice clauză a tratatului de pace. Acești „specialiști“ împing aproape brutal pe români la ocupațiunile lor rudimentare de eri.

În fața acestor împrejurări ne întrebăm: se face oare, într'adevăr un lucru românesc, conform cu interesele noastre naționale, ca numai capitalul financiar să se bucure de protecțiune vamală, iar cel intelectual nu? Noi credem că închiderea punctelor de frontieră trebuie să se facă și în interesul capitalului intelectual, cel puțin într'o măsură oarecare. Căci altfel, nu se va mai putea pune capăt imigrațiunii streine și nu vom putea încuraja pe români să se specializeze. Industriile, de bună voie, nu vor căuta să o facă. Invocăm cazul „Reciței“, cea de două ori naționalizată, care are o oroare nu numai de specialiști români, ci chiar și de funcționarii administrativi români. Recunoaștem că, pentru moment, românii n'ar fi dintre cei mai pricepuți. Dar, să ni se dea voie să întrebăm: câți tineri a trimis „Recița“ în străinătate să se specializeze? Nici unul. Și nu va trimite, fără intervenția statului, nici de acum înainte. De aceea, apărarea capitalului intelectual să se facă paralel cu protecțiunea aceluia financiar. Dacă nu se poate introduce „numerus clausus“ la Universitate, să se aplice măcar la frontiere.

* * *

În vreme ce, factorilor responsabili pare a le fi secăt orice înțelepciune și orice dragoste pentru soarta celor mulți, inițiativa particulară caută, cercetează și se frământă; alocurea se ivesc acțiuni din cele mai promițătoare, dar cari, lipsite de concursul capitalului atât de protejat, se sting. Nu ne face vreo deosebită plăcere să constatăm, că nici capitalul românesc nu s'a achitat nici de unele elementare îndatoriri ale sale. Cel puțin în Transilvania nu a putut să justifice protecțiunea ce o reclamă și care nu i-se deneagă.

Subt forța acestor împrejurări neprielnice, vedem că inițiativa particulară își caută o altă îndrumare, descopciind din combinațiunile

ei concursul capitalului, substituindu-l prin avantajile ce se pot trage din puterea asocierii, bazată pe concursul autorităților publice. O inițiativă de acest fel vedem în politica economică a „Uniunii voluntarilor“, prin înjghebarea, în baza legii dlui Trancu-Iași, a Sindicatelor profesionale, o mișcare care, dacă nu va fi lipsită de concursul autorităților, promite să dea rezultate din cele mai satisfăcătoare. Pentru încurajarea voluntarilor deoparte, și pentru orientarea opiniei publice și a autorităților de alta, vom arăta un frumos început de activitate economică a „Sindicatului profesional al pantofarilor și cismarilor români din Cluj“ — voluntari și nevoluntari — după exemplul căruia se intenționează organizarea tuturor breslelor din întreg cuprinsul Ardealului.

Luând ființă la 27 Aprilie, 1923 cu un număr de 21 membri, Uniunea voluntarilor ia contactul cu ministerul de război și primește o comandă de 20 mii perechi bocanci. Neavând sindicatul nici un capital, ministerul avansează 30% din suma totală, cu ajutorul căreia începe la 4 August o muncă asiduă, furnizând până în momentul de față 8 mii perechi, iar până la sfârșitul anului se speră să fie furnizată întreaga comandă. Pentru anul viitor, sindicatul intenționează să primească comenzi până la 80 mii perechi de bocanci.

Deși nu funcționează efectiv decât dela 4 August, data când s'au primit cei dintâi bani, sindicatul acesta, pe lângă că a dat continuu de lucru meseriașilor români, a făcut și o frumoasă operă de caritate, dovedind prin fapte adevărul biblic că, nu acela dă mult care are mult, ci tocmai invers.

* * *

Dar sindicatul pantofarilor nu se mulțumește numai cu procurarea de lucru pe seama membrilor săi, ci tinde să devie și o putere economică. În urmărirea acestui scop a preluat fabrica de piele „Labor“ și a semnat 500 acțiuni la „Banca voluntarilor“ care este în curs de înființare. Astfel, încetul cu încetul, firele acestor inițiative adunându-se, mișcarea voluntarilor va putea deveni o forță, dacă nu va fi lipsită de sprijinul autorităților.

Sprijinul autorităților românești este un lucru mare, foarte greu de obținut... Lucrând sindicatul pantofarilor cu 130 de muncitori, cu o capacitate de producție de 1000 perechi de ghețe pe săptămână, autoritățile comunale găsesc că localul atelierului nu este destul de igienic și, în loc să-i câștige altul mai corespunzător, impune reducerea muncitorilor la 50, reducând prin aceasta și capacitatea de muncă.

* * *

Asupra numeroaselor piedici, ridicate din partea monopolizatorilor acestei ramuri de producție de eri, nici n'ar mai trebui să insistăm. Socotim însă că e bine să știe și opinia publică greutățile ce la în-

Împină elementul românesc în momentul când se hotărăște să ia parte și la viața economică a țării. Printre muncitorii angajați în atelierul sindicatului pantofarilor s'au găsit agenți provocatori (de naționalitate neromână), plătiți cu câte 2000 lei lunar numai să provoace grevă și să ducă astfel de răpă sindicatul. Dovezile precise zac pe birourile autorităților române, fără să li se dea curs. Iar când cei interesați au văzut că nu pot distruge sindicatul prin asemenea mijloace, i-au spart, pur și simplu, geamurile.

Numai puțin adevărat este, că atât la București cât și în Cluj, s'au găsit funcționari conștienți cari să-l dea acestei modeste înjghebări economice cel mai nelimitat concurs. Orice s'ar spune sunt încă mulți oameni de omenie în țara aceasta și va veni o vreme când se va face bilanțul activității naționale a fiecăruia. Până atunci, suntem siguri că ei se confundă bucuros cu ceice s'au angajat la o muncă anonimă în cadrele organizației voluntarilor.

Am arătat istoria de trei luni, cu toate amănunțele ei, a unei noi și modeste înjghebări economice din Cluj, ca să justificăm titlul acestui articol și să evidențiam că, pentru stăpânirea economică a Ardealului va trebui să dăm multe și aprigi lupte. Și dacă datorită robiei de o mie de ani suntem lipsiți de puterea capitalului, să ni-se acorde măcar concursul protegitor al autorităților noastre naționale. Să se știe că de prosperarea economică a elementului românesc depinde și autoritatea și independența lor.

P. NEMOIANU

GAZETA RIMATA

Balada spânzuratului

„Noi, cari în fosta Ungarie am stat în
temniță și am fost puși în spânzurători...“
Di Ciceo-Pop, în discursul dela Buzău,

Când erà în toi
Marele război,
Și destin păgân
Lovea în Român,
Al peirii vânt
Bătea pe pământ' —
Vremuri de urgie
Și de vrăjmășie
Se-abăteau pe țară:
Țară de ocară...
Ungurii cei răi
Ne erau călăi,
Pruncii flămânzeau
Bătrânii jeleau
Și mureau cătanele
Și plângeau vădanele!
Atuncea l'au prins
Și pe cel ne'nvins,
Și pe Ciceo Pop
Cu amarnic scop
Și l'au jerecat
Și l'au aruncat
În temniț adâncă,
Legându-l de-o stâncă.
Ii plângea de milă
Romulus Boilă
Și striga „aman“
Bietul Popa Man,
Și țipa'n pustiu
Ghiulucă Maniu:
— „Ciceo l'a închisoare,
„O să mi-l omoare!“

„Să-l vedeți zăcând
„In lanțuri gemând,
„Printre bolovani!
„Serpi și șobolani,
„Cât e fir în iarbă
„Mișună prin barbă...
Dar Cicio răbda
Și pe Domn lăuua,
Chinuri îndura
Pentru țara sa.
Pielicica lui
I-au bătut-o'n cui
Unghiile 'ntregi,
Toate, mă 'nțelegi,
I le-a'ntors pe dos,
Dinții — apoi i-au scos, —
Dar el, ne'nfricat
Nu s'a 'ncovoiat,
Și n'a declarat
Nici acolo'n beci
Credință pe veci
Unui Crai bătrân
Aspru și ciapcân!

Până, într'o zi,
Ce se mai svonî,
Că pe Ciceo Pop,
C'un teribil scop
Au să ni-l omoare
In spânzurătoare,
Legat de picioare!
Deci, pe înserat
Iar l'au dus pe sus,
Nu știu und' l'au dus,
Și treizeci de Turci
L'au suit în furci...
El însă infuriat
Greu mi s'a lăsat
Furcile-au trosnit,
Sfoara s'a topit,
Și mult îngrozit
Gădele-a fugit...

Iară cel erou,
Născut ca din nou,
Rotunjour la față
A scăpat cu viață...

POMPILIU FRINGHIE

INSEMĂNĂRI

O audiență cu cântec. Ziarele partidului național au anunțat zilele trecute, cu mare tâmbălău, că d. Alexandru Vaida a fost primit în audiență la Palat. În special, *România*, noul organ politic al fabricii de bere Bragadiru, era de-adreptul în al nouălea cer, vestindu-și cetitorii că „deși n'a transpirat nimic în ceace privește rezultatul audienței, conducătorii partidului național au motive să fie mulțumiți...“ Să fii mulțumit cu un rezultat pe care nu-l cunoști, iată ce va să zică un record al modestiei!

Dar, inteligenții noștri adversari n'au nevoie de argumente complicate, pentru a răspândi pretutindeni basmul că audiența dlui Alexandru Vaida are un înțeles deosebit și că în mod foarte discret, prietenește, fostul președinte al Consiliului s'a înțeles cu Suveranul asupra alcătuirii viitorului guvern, în care strălucita personalitate a dlui Romulus Boilă va fi chemată să joace un rol atât de important...

Toate acestea, bineînțeles, sunt fleacuri. E destul să spunem că în aceeași zi și în același timp cu d. Alexandru Vaida, a fost primit la Palat și d. Gr. Trancu-lași, fostul ministru al Muncii din guvernul Averescu. Deosebirea este numai aceasta, că d. Trancu-lași,

om cu bun simț și cu respect față de Coroană, n'a bătut monedă politică din convorbirea avută cu Regele, în vreme ce d. Alexandru Vaida...

Dar, cine se mai miră de aceste proceduri, din partea unor iluștri bărbați ajunși pe pragul falimentului politic? Încearcă și ei să-și refacă puțin creditul compromis, cum pot...

Controlul averilor. Într'un moment de supărare, răspunzând la cea mai recentă declarație de război a partidului național, d-nul Ion I. Brătianu „a propus“ un control asupra averilor tuturor oamenilor noștri politici, pentru a se constata odată pentru totdeauna cine s'a îmbogățit de pe urma politicii. Și președintele Consiliului a pomenit, foarte ȳag, de unele permise și de oarecare schimb de coroane.

Lăsând la o parte nuanța de ironie care se degajează din amenințarea d-lui Ion I. Brătianu la adresa propriilor săi partizani, și trecând peste împrejurarea oarecum ciudată, că șeful partidului liberal, găsindu-se la cărma fării, cere dela alții să facă ceace ar fi în măsură să ordone el însuși și trecând ușor peste orice alte comentarii, înregistrăm cu o sinceră emoție entuziasmul cu care fiecare partid politic

dela noi s'a grăbit să primească ideea unui control al averilor. Cași cum, dacă s'ar face o asemenea cercetare, să zicem, niciunul din cunoscuții patroni ai Consiliului dirigent și niciunul din corifeii partidului liberal, n'ar avea pe conștiință nici o hârtie de cinci lei câștigată altfel decât prin sudoarea frunței... Iată o manifestație spontană, la care nu ne așteptam. Nu numai că partidele noastre politice nu arată nicio temere în cece privește onestitatea fruntașilor lor, dar ceva mai mult: acceptă cu bucurie cea mai severă și mai amănunțită cercetare.

Noi, ce să mai spunem? O singură observație, în treacă, am avea de făcut. Din legile financiare pe cari d-l Viñtilă Brătianu le-a împrumutat (fără să mai întrebe) dela d. N. Titulescu, una singură a fost înlăturată: legea pentru impozitul asupra îmbogățitorilor de război, care mergea până la o quasi—confiscare a averilor dobândite în mod nepermis...

Punct.

Fraudele dela Teatrul național. Cercetările judecătorului de instrucție în privința fraudelor dela Teatrul național din București au dus până acum la rezultate surprinzătoare. Unul dintre actorii cei mai decorativi — și cel mai decorat în acelaș timp, — d. Ion Livescu, fostul subdirector al Teatrului, a fost arestat și depus la Văcărești. Eminentul actor a jucat, după cât se pare, un rol destul de urât în această afacere...

Ancheta, dau de știre ziarele, nu se va opri aci. Sunt bănueli că operațiile necurate săvârșite dincolo de culisele Teatrului național durează încă dela 1914. Deci, se va face o incursiune indiscretă în gestiunea tuturor directorilor—generali de atunci și până astăzi. Așteptăm rezultatele incursiunii acesteia, cu cea mai firească nerăbdare; cu aceeaș

nerăbdare cu care le așteaptă și marele public, foarte nedumerit asupra ultimelor deficite înregistrate în gospodăria oropsitului așezământ artistic.

Să nu se reducă însă, totul, la o ridicolă inscenare, de pe urma căreia să nu ne alegem cu nimic. Ar fi o farsă caraghioasă, pe care n'am aplauda-o de loc.

Călătorii de studiu. D-l Gh. Tătărescu, noul subsecretar de stat al minorităților, nu e o figură politică anti-patică. Pentru aceste motive, pe vremea guvernului Averescu, partidul poporului i-a susținut candidatura la alegerile de deputat din cercul Zalăului. Bravii alegători din Sălaj au trimis atunci pe d. Gh. Tătărescu în Parlament, dar spre marea lor neplăcere nu l'au mai revăzut niciodată, pentru că fericitul ales n'a mai călcat prin Ardeal: necazurile ținutului pe care îl reprezenta nu-l prea interesau, se vede.

Astăzi, ziarul liberal *Infrățirea* anunță că d. Gh. Tătărescu a sosit la Cluj în noua sa calitate de „ministru-secretar general“, cum îl intitulează un mucalit redactor local. E, probabil, o plăcută călătorie de studiu, — d. Gh. Tătărescu dorind să se pună în curent cu problemele minoritare din teritoriile alipite. Intenția e laudabilă. Noul subsecretar de stat al minorităților dorește să-și improvizeze cât mai repede cunoștințele necesare importanțului post ce i s'a încredințat.

O singură nedumerire avem: nu era mai normal să-și facă mica sa călătorie de studiu înainte de numire?

Subvenții... Înainte de a părăsi conducerea departamentului Cultelor și Artelor, unde s'a ilustrat printr'o totală lipsă de activitate, dl Const. Banu a ținut să mai împartă însemnate subvenții câtorva întreprinderi de teatru.

Compania de operete a dlui N. Leonard primise, spre marea noastră mirare, rotundul ajutor de 3 milioane. De data aceasta, după cum suntem informați, s'au acordat subvenții importante Teatrului Mic din Capitală și trupei d-nei Marioara Voiculescu.

N'avem nici un motiv să protestăm împotriva sprijinului acordat, pe toate terenurile, mișcării noastre artistice. Recunoaștem chiar că inițiativa particulară are foarte mare nevoie să fie susținută și din jertfele bănești ale statului. Dar, par'că ar fi unele condiții de pus, în momentul în care banul public vine să contribuie la realizarea unei campanii culturale. Subvențiile, credem noi, nu sunt pentru satisfacerea câtorva merituoși actori, ci pentru împlinirea unor reale necesități sufletești. Am urmărit, în dese rânduri, din informațiile presei, drumul câtorva turneuri dramatice. Am asistat la Cluj la reprezentațiile dnei Marioara Voiculescu, ale cărei preferințe literare ne-au adus în Ardeal dansul lasciv al Salomeei și ne-am mirat indigestul cum un talent inteligent ca al dlui I. Iancovescu nu găsește, pentru teatrul său, altceva decât mediocre importanții parisiene ca: „Un om în frac“, o perfectă inutilitate scenică.

Subvenții, ajutoare, da. Cei cari le primesc, ar trebui însă întrebați: ce dau în schimb? De bine, de rău, avem o literatură originală. De bine, de rău, se găsesc în marele repertoriu al literaturii dramatice, și opere cari reușesc să înfățișeze altceva decât banale drame de adulter și ieftine comedii indecente...

Dreptul administrativ român. Cartea „Tratat de drept administrativ român“ a d-lui Victor Onișor, profesor la facultatea de drept a Universității din Cluj, apărută în tipografia dr. S. Bornemisa, este o lucrare a cărei lipsă s'a simțit de mult și care e demnă de

toată atențiunea. Deși scrisă în scop didactic, cartea este astfel întocmită, încât poate servi cu real câștig și pentru folosul publicului. Pe lângă principiile de ordin științific, autorul stăruiește asupra tuturor legiuirilor noastre de sub toate dominațiunile de eri și regimurile politice dela întregire încoace, îmbrățișând atât dispozițiunile de ordin general, cât și pe cele de ordin special. Cu deosebire, această din urmă calitate îi dă cărții o mare importanță practică, întrucât orice cetățean găsește într'nsa tot de ceea ce are nevoie în multele — uneori prea multele — raporturi cu organele administrative. Utilitatea ei practică este și de ordin teritorial, deoarece ea poate da îndrumări oricărui cetățean din cuprinsul țării: fie din vechiul Regat, Ardeal, Bucovina sau Basarabia. Luăm cu plăcere act, că cea dintâi lucrare de acest fel pornește de aici, din Ardealul atât de imobilizat intelectualmente.

Materialul condensat într'un volum respectabil de 773 de pagini, este bine lucrat și din punct de vedere al formei. Constatăm cu plăcere, că dl Victor Onișor nu vrea să fie continuatorul tradiției ce par'că, alocurea, tot se mai adăpostește la Universitatea din Cluj, cu principiul de: „minnél homályosabb, annál tudományosabb“... Dl Victor Onișor rupe cu această tradiție, tratând chestiunile ușor, simplu și clar, într'o bună românească și adaptându-se cu totul noului spirit ce va trebui introdus în literatura noastră științifică, cât și în educația generației viitoare.

Dar, în legătură cu promisiunea din prefață, — de a complecta cartea cu toate legiuirile ce vor urma, — ne exprimăm și o temere. Complectată în proporțiile primei ediții, cartea va lua o înfățișare care nu va mai corespunde scopului didactic. Evoluția aproape zil-

nică a dreptului administrativ, făşnind dintr'un isvor din ce in ce mai abundent, nu s'ar putea urmări şi cuprinde în aceleaş cadre, decât în dauna ştiinţei propriu zise. Ori, scopul didactic este ca studenţii să-şi însuşească cât mai multe principii şi literatură de specialitate, pentrucă, odată ieşiţi din Universitate o viaţă întreagă vor descurca numai legi pozitive. Astfel, am cădea şi noi în greşala Universităţilor maghiare, care nu cunoşteau ştiinţă mai presus de legea pozitivă, împrejurare care explică în parte şi conservatismul exagerat al juriştilor noştri, în toate manifestările lor.

Conferinţele Sindicatului presei. „Sindicatul presei din Ardeal“ a organizat la Cluj o serie de conferinţe publice. Prima conferinţă a ţinut-o d. Ion Lupaş despre: Istoria presei române din Ardeal. Alţi conferenţieri vor urma. Printre ei, zărim şi numele onorabil al dlui C. Mille, fostul director al ziarului *Adevărul*. Dl C. Mille va citi probabil câteva pasagii din memoriile sale

ziaristice, anume capitolul în care e vorba despre fondurile asociaţiei evreeşti *Ica*. O afacere care a făcut mare şgomot pe vremuri: un infernal şgomot de geamuri sparte la „palatul“ *Adevărului*...

Bibliografie. — *Ramuri* numărul 22, 15 Noembrie 1923, cu proză şi versuri de N. Iorga, P. Stănescu, A. Lascarov-Moldovanu, V. Bumbac, I. N. Părvulescu, etc. Cronica literară a revistei a fost incredinţată dlui V. Bogrea. Dl N. Iorga semnează un articol de apărare a literaturii aceleia născute dintr'o „necesitate de continuitate“ şi dintr'o „armonie morală“.

Gheorghe Lazăr, revistă culturală, anul I, numărul 1. Apare la Braşov, în excelente condiţii tipografice, şi cu un bogat şi variat cuprins. Preţul unui număr 5 lei.

Omul liber, anul I, numărul 2. Cuprinde o anchetă asupra „Renaşterii culturale a Europei“. Tendinţa publicaţiei: social-umanitaristă. Preţul unui număr 5 lei.

